

NORGE UNDER OKKUPASJONEN

Prosjektråd : Forfatteren Randi Bratteli, forsker Guri Hjeltnes, professor Tore Pryser, fylkesmann Håkon Randal.

Adresse : Prosjektleder Jan Eidi, Myggveien 26, 3218 Sandefjord, Tlf: 33 45 07 58
Bankgiro : 2490. 45. 50309 Postgiro : 0826 0916271

112251

De sovjetiske, polske og jugoslaviske (serbiske) krigsfanger i tysk fangenskap i Norge 1941-1945.

OVERSIKT OVER 709 KRIGSFANGE- OG ARBEIDSLEIRER FOR
UTENLANDSKE KRIGSFANGER,
FORDELT PÅ 19 FYLKER.

Bildet viser russiske krigsfanger i Stavern, Vestfold i 1944, og er tatt fra boka «Vestfold i krig og okkupasjon.»

PERSONALIA:

Jeg heter Andrew Backe, og jeg er 28 år gammel, bosatt i Holmestrand i Vestfold. Tidligere har jeg bodd mine første 13 år i London og Northampton, England, så mitt opprinnelige morsmål er engelsk. Statsborgerskapet mitt er norsk, og det norske språk er heller intet problem, selv om jeg begynte å lære det skikkelig først i 13 års-alderen. Av utdannelse har jeg studert historie grunnfag ved Telemark distriktshøyskole i Bø i Telemark fra 1988-89, Samtidshistorie grunnfag ved Oppland distriktshøyskole på Lillehammer 1990-91, historie mellomfag høsten 1989 og norsk grunnfag 1991-1993 ved T.D.H., Reiseliv med markedsføring, 1 år i Skien, Telemark 1993-1994, og tatt et datakurs i avisprogramvare Apple Macintosh våren 1995 i Sandefjord, Vestfold.

Forord

Ved frigjøringen var det ca. 78.200 krigsfanger i Norge: 75.000 fra Sovjet, 1.600 fra Polen og ca. 1.600 fra Jugoslavia.

De var fordelt på ca. 400 leirer av varierende størrelse. Grunnen til at vi har oppgave over 709 fange- og arbeidsleirer er: STALAG som er tyskernes navn på hovedleirer, -hadde en del underleirer i sin administrasjon. I Øst-Europa var en STALAG beregnet til 30.000 fanger, men tallet var mindre i de fire norske STALAGs på Lillehammer, Alta (flyttet til Beisfjord ved Narvik), Drevja/Oppdal og Elvenes ved Kirkenes.

Fra Belgia og Holland kom det spesielt til Møre og Romsdal mange "tyskerarbeidere" som arbeidet på anlegg. Disse har vi ikke tatt med i våre tall eller leirer. De hørte sannsynligvis til arbeidsbataljoner som var til disposisjon for Organisasjonen Todt. STALAG var administrert av Wehrmacht.

Bevoktningen av krigsfangene ble besørget av tyskere, men også av nordmenn. Hjelpevakter ble etterhvert de ukrainske, lettiske, estniske, hviterussiske og "Wolga-deutsche" som virket pålitelige.

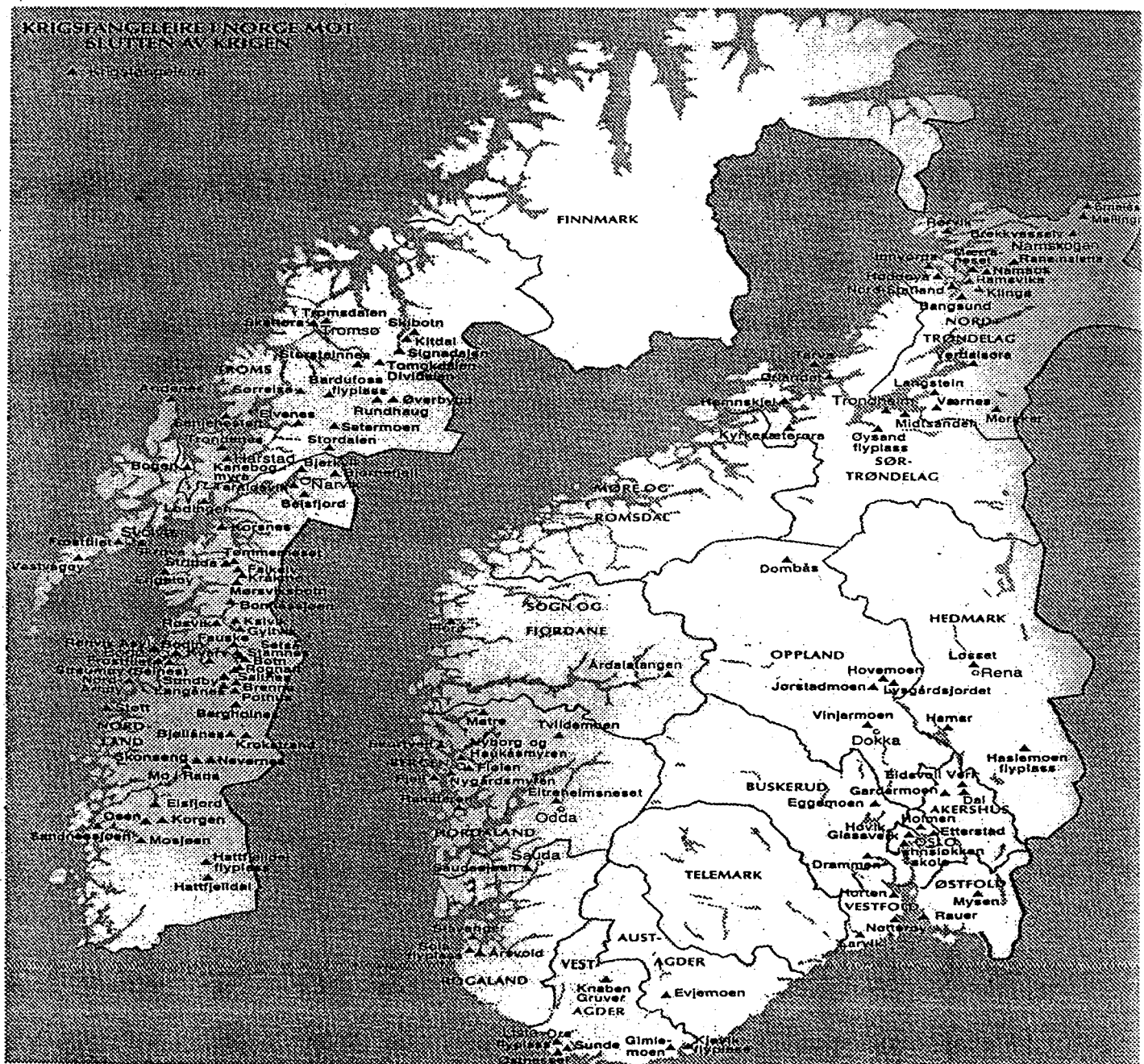
Krigsfangene ble transportert med båt, tog og til dels til fots, helst om natten og tidlig på morgenen slik at sivilbefolkningen helst ikke skulle se dem. Stettin var som regel utgangshavnen til Norge. Fangetransporten til Norge startet i 1941. Transportlistene var nøyaktig ført fra 1941 til 1943. Trondheim var et knutepunkt for fange-transportene.

Vår registrering er bare et utkast som må bearbeides videre i årene som kommer. Som kjent kartlegger vi for tiden tyskernes aktiviteter i samtlige 435 kommuner. Årsaken til denne delen av "det skjulte Norge", er kanskje at dette har vært et tabu-tema for tyske historikere. Leirene ble fort "glemt" av nordmenn. Ca. 15.500 utenlandske fanger omkom i Norge 1941-1945. Vi retter her en spesiell takk til professor, dr.med. Leiv Kreybergs (1896-1984) pionerarbeid og til opplysninger i hovedfagsoppgaven til Birgit Koch, 1988.

De sovjetiske, polske og jugoslaviske krigsfanger i tysk fangeskap i Norge 1941-1945.

Innledning.

Denne delen av det fra før omfattende historieregistreringsprosjektet «Norge under okkupasjonen» har til hensikt å behandle et av de mindre kjente og umenneskelige aspektene ved Nazi-Tysklands okkupasjon av Norge, nemlig utenlandske krigsfangers forvaring her. Ved hjelp av et utvalg litteratur som er utgitt om emnet, samt en liste med oversikt over antall krigsfangeleirer, deres geografiske plassering og adkomstveibeskrivelse fra Krigsgravtjenesten ved Kirke,-Utdannings,- og Forskningsdepartementet, skal dette emnet forsøkes gitt en lettfattelig oversikt.

Kartet viser en oversikt over alle de registrerte krigsfangeleirer ved frigjøringen, og er tatt fra historiebokserien «Norge i krig», bind 8.

De sovjetiske, polske og jugoslaviske krigsfanger i tysk fangenskap i Norge 1941-1945.

Organisasjon og oppbygging.

Helt i begynnelsen kan det være greit å klargjøre hvilke okkupasjonsmyndigheter som krigsfangeleirene i Norge sorterte under. Felles for leirene i Tyskland og i de okkuperte landene, i dette tilfelle Norge, var at OKW- Oberkommando der Wehrmacht som øverste instans. Representanten for OKW i Norge var reichskommisar Nikolaus von Falkenhorst. OKW ble opprettet etter ordre fra Hitler den 4/2-1938. Funksjonen var en personlig militær stab for Hitler, samtidig som en sentral kommando for OKW's videre inndeling i tre grener: Kriegsmarine, Heer og Luftwaffe. Sjefen i Tyskland ble Generalfeldmarschall Wilhelm Keitel, og han skulle bli Falkenhorsts mellommann til Hitler. OKW var igjen delt inn i 5 deler:

1. Wehrmachts administrerende kontor under ledelse av Generaloberst Alfred Jodl.
2. Allgemeines Wehrmachtamt under General der Infanterie Hermann Reinecke.
3. Amt Ausland/Abwehr under Admiral Wilhelm Canaris.
4. Wehrwirtschaftsamt, seinere Wehrwirtschafts-und Rüstungsamt under General der Infanterie, Georg Thomas.
5. Inspektører, som stod direkte under General Keitel.

Den 1/7-43 ble det opprettet enda en stilling etter ordre fra Hitler, og det var «Generalinspekteur für das Kriegsgefangenenwesen der Wehrmacht». Generaløyntnant Otto Roettig som besatte denne stillingen hadde til oppgave «å overvåke de forskjellige krigsfangeinstitusjoner og alle tiltak vedrørende krigsfangenes arbeidsinnsats».

Tysklands undertegnelse av Genève-konvensjonen, (som da avløste Haag-konvensjonen den 27. juli 1929), skjedde 2/8-1934, og førte til at Wehrmacht ble definert som ansvarlig for alle krigsfanger i tysk varetekt. (Genève-konvensjonen gjelder alle land, selv uten offisiell undertegnelse). Krigsfanger fra fiendtlig flyvåpen og marine skulle sortere under henholdsvis «Reichsminister der Luftwaffe und Oberbefehlshaber der Luftwaffe» og «Oberkommando der Marine». Begge disse sistnevnte hadde sin egen organisasjon og sine egne krigsfange-leirer.

Under underavdeling 2 (nevnt ovenfor) var direkte ansvarlig for krigsfangene, og hadde enda en underavdeling, «Abteilung Kriegsgefangenenwesen» med oberst Hans-Joachim Breyer som sjef. Denne sistnevnte ble utvidet da tilstrømmingen av krigsfanger økte utover begynnelsen av 1942 til «Chef des Kriegsgefangenenwesens» med «Inspekteur des Kriegsgefangenenlager» Generalmajor Hans von Graevenitz som sjef.

Det er verdt å merke seg at etter tyskernes tilbaketekning fra nord Finland til Nord-Norge i 1944, var det to forskjellige krigsfange-administrasjoner i Norge, og da måtte Nikolaus von Falkenhorst/general Keitels innlemmes i Gebirgs-AOK under general Lothar Rendulic.

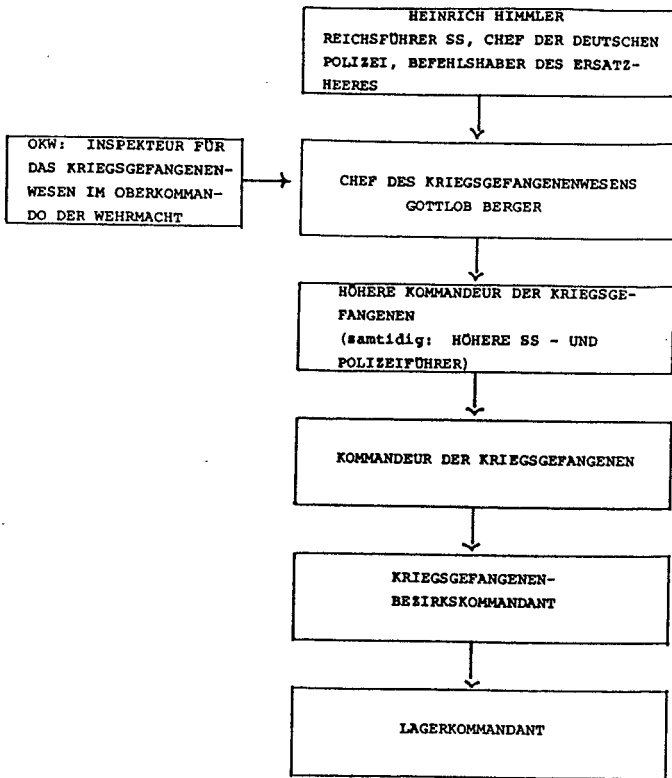
Det var Jalta-konferansen som til sist bestemte at Storbritannia, U.S.A. og Frankrike skulle utveksle de respektive lands krigsfanger som hadde vært tatt til fange av tyskerne og som befant seg i de befrikkede områdene.

TODT-ORGANISASJONEN I NORGE.

Todt-organisasjonen ble grunnlagt av Fritz Todt, som var Hitlers generalinspektør for veivesenet i 1933. Han ble seinere riksmminister for våpen- og ammunisjonsindustrien, og døde i 1942. Todts organisasjon hadde sitt virkeområde i hele Det Tredje Riket og de okkuperte landene. Det var hans organisasjon som stod for Autobahn og Siegfriedlinjen i Tyskland. Det som ble bygget av forsvarsanlegg i forbindelse med prosjektet «Festung Norwegen» og videreføringen av Nordlandsbanen til Mosjøen stod Todt for. Her ble de slaviske krigsfangene benyttet til byggingen, og mange liv gikk tapt på grunn av dette umenneskelige slitet. Det ble etterhvert en stor opphopning av særlig russiske krigsfanger i Norge, og dette skyldtes mye store antall deserteringer i den røde armé seinsommeren 1941, nærmere bestemt den 22. august 1941. Hele det russiske 436. infanteriregiment under major Ivan Kononov la ned våpnene ved Mogilev i Hviterussland. Dette var i kjølvannet av Nazi-Tysklands invasjon av Sovjetunionen, - «Operasjon Barbarossa» - 22. juli 1941. Deserteringsmotivet til majoren var den samme som general Andrej Andrejevitsj Vlasov var drevet av; å slåss mot Josef Stalin. Vlasov-hæren, som hans 800 000 etterhvert ble kjent som på alliert side, hadde alle desertert fra den røde armé med samme grunn. Siden en del av de russiske krigsfangene i Norge var desertører, gjaldt å utnytte deres arbeidsdyktighet og motivasjon til å undergrave Stalins maktposisjon og stridsdyktighet. Dette gjorde Todt-organisasjonen i Norge til gagns.

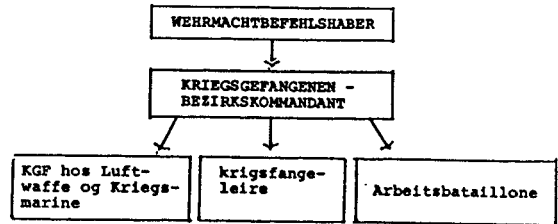
ANTALL KRIGSFANGER I NORGE.

Det er varierende tall som opererer om antallet krigsfanger som befant seg i Norge under okkupasjonen; Egil Ulateigs «Hjem til Stalin» hevder 84000, mens Birgit Kochs hovedoppgave i historie hevder 75 495; både sovjetiske, polske og jugoslaviske (serbere). Regjeringsdelegasjonen oppga 15/5-1945 et antall på 73000. Et annet tall som hevdes å være offisielt, angir 82672. Her varierer det med et slingringsmonn på 10000. Den vanligste leirtypen i Norge var Stalag-leirer, og de hadde en kapasitet på opptil 30 000 fanger, men de færreste av disse ble noengang helt belagt; grunnet avtagende tilstrømning av krigsfanger utover i krigen kombinert med en høy dødelighet blant krigsfangene. En annen type var arbeidsbataljoner, og antallet her kunne være opptil 3000 fanger. Arbeidet bestod i mye forskjellig; det kunne være grøftegraving, bygging av festningsanlegg, flyplasser, jernbane- og veitraseer, sprengning av tunneler, skogsarbeid, lagerarbeid for å nevne noe. Mye av det vi i dag tar for gitt er bygget av disse krigsfangene, og en del av det har vi hatt stor nytte av etter krigen. F.eks. flyplassene på Sola ved Stavanger, Kjevik ved Kristiansand, Gardermoen ved Jessheim, Værnes ved Stjørdal, Banak i Lakselv, og Høybuktmoen ved Kirkenes i Finnmark er alle bygget av krigsfanger. Det samme gjelder jernbanestrekningene fra på Nordlandsbanen fra Mo via Fauske til Korsnes. Det er også mange forsvarsanlegg, både ferdige og uferdige ved Frigjøringen, et eksempel som ble ferdig og som fortsatt eksisterer er Austråt batteriet som ble bygget i Bjugn kommune, Ørlandet. Der er det tatt kanoner fra den sterkt bombeskadede tyske krysseren Gneisenau og plassert ved nordsiden av innløpet til Trondheimsfjorden. granatene kunne skytes hele 37 km, og dette dekket hele fjorden. det var heller ikke uvanlig at de som døde under arbeidet eller oppholdet i leiren ble begravet i sementmassene som ble brukt til konstruksjonen av disse forsvarsanlegg rundt om i landet.

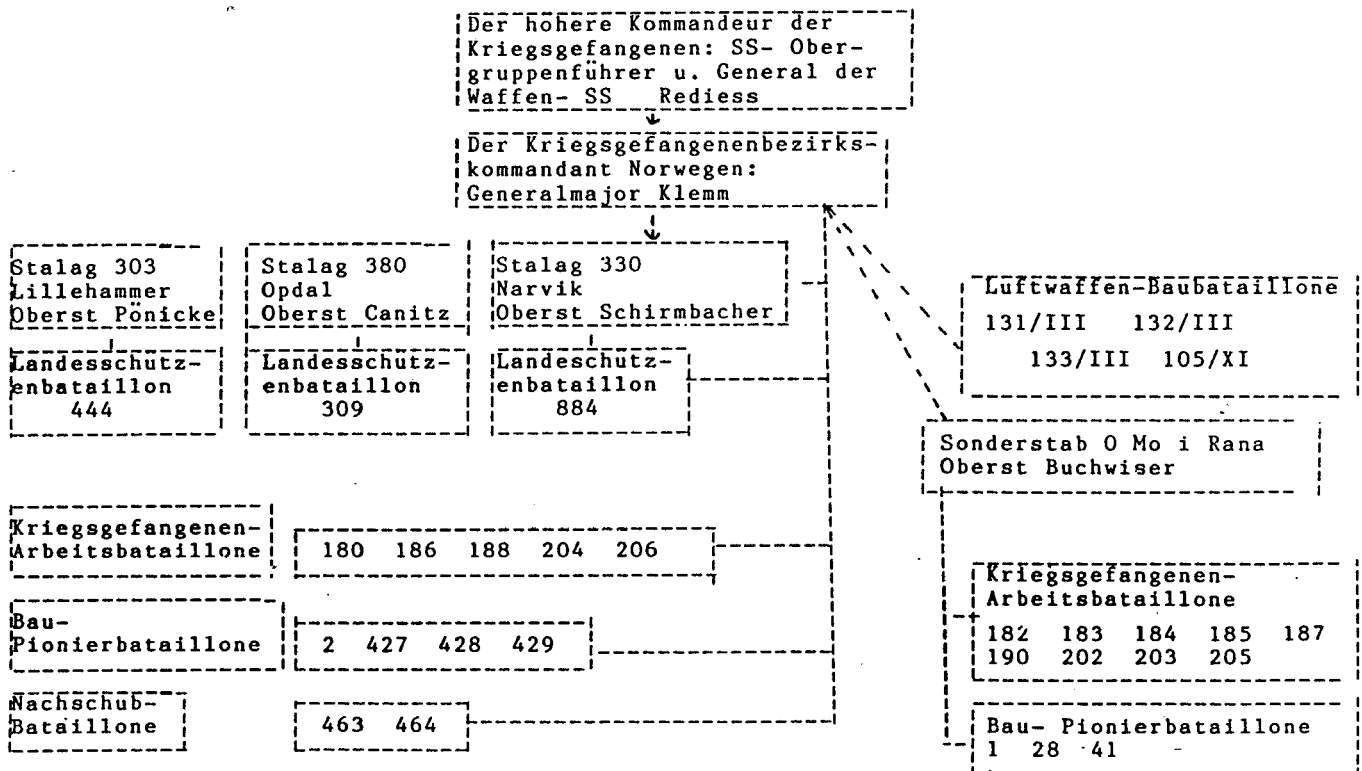

Til sin disposisjon hadde han en stab på åtte mann, deriblant en som var ansvarlig for organisering av krigsfangenes arbeidsinnsats.¹⁾

Den følgende plansjen gir et skjematisk bilde av ansvarsforholdene i Norge:

Som allerede nevnt, er arkivet til Gebirgs-AOK intakt. Her finnes både dokumenter fra Bezirkskommandant og fra "Quartiermeister". Noen av kildene, f.eks. arbeidsinstruksene for Bezirkskommandant i Finland, er av spesiell verdi fordi de mangler hos Wehrmachtbefehlshaber. De nedenfor gjengitte arbeidsinstruksene er høyst sannsynlig dekkende for Bezirkskommandant i Norge. Dette fordi de ble utarbeidet av OKW i Berlin, og alle kommandanter var prinsipielt tillagt samme ansvar.

Bildet viser Andebu-leiren i Vestfold, og er tatt fra boka «Vestfold i krig og okkupasjon»

LISTE OVER TYSKE FANGELEIRER FRA FINNMARK I NORD TIL VEST-AGDER I SØR.

-De sovjetiske krigsfangeleirene

FINNMARK.

Kirkenes, Sør-Varanger: adkomstvei: E6.

Kjelmøy; antall 80 mann, adkomstvei oppgis ikke, nord for Kirkenes, -Lerpollen; 150 mann. - Oksbåsen; 20 fanger. -Tårnet, Jarfjord; ca 100, adkomstvei Rv 886, sørøst for Kirkenes, - Grense-Jakobselv; 100 mann, adkomstvei Rv 886, øst for Kirkenes, -Skafferhullet, Elvenes, adkomstvei Rv 886, sørøst for Kirkenes, Stalag 322, 6 km. sørøst for Kirkenes. -Høybuktmoen; antall 400 mann, adkomstvei E6, vest for Kirkenes, -Storskog, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 886, sørøst for Kirkenes, -Svanvik, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 885, Pasvikdalen, sør for Kirkenes, -Strand, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 885, sør for Kirkenes, -Jakobsnes i Sør-Varanger, hverken antall eller adkomstvei oppgis, -Hesseng i Sør-Varanger, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Kirkenes, -Storbukt i Jarfjord, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 886, øst for Kirkenes, vest i Neidenfjorden, -Vaggetem, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 885, Pasvikdalen, sør for Kirkenes, -Ellentjern, hverken antall adkomstvei oppgis, Pasvikdalen, sør for Kirkenes, vest for Vaggetem og -Grensefossmoen, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sørenden av Pasvikdalen.

Vardø ; 500 mann. -Svartnes, 2 leirer, antall 200 og -Kiberg, 2 leirer; 100 og 400-500 mann, adkomstvei Rv 98 sør for Vardø.

Vardø-Vadsø. -Kvalnes; 30 mann.

Ekkerø, øst for Vadsø; 30 mann.

Vadsø ; 200 mann, adkomstvei Rv 98.

Nesseby herred, Nyborg ; 30 mann.

-Vesterelv ; 300-400 mann.

Tana herred, Gavesluft og Smalfjord; 30 mann,-Bonakas, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 98, nord for Tana.

Lebesby herred, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 888, østre Laksefjorden, -Skaidijokk og -Estur; tilsammen 60 mann. -Ifjord; 40 mann,-Kuelv, -Tornvikvann, -Vuunjaljokk og -Lombola; tilsammen 150-200 mann.

Anarjokka, grensen Finland/Norge; 100-400 mann.

Karasjok kirkested, to leirer, antall 50-60 mann, adkomstvei E6, sør for Lakselv, -Seidivann, to leirer; tilsammen 200 mann, -Laukavann; 100-200 mann, 500 mann sommeren 1944 grunnet veiutvidelse og-Luostejokka, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Lakselv.

Kistrand herred, Nedrevatn; 70 mann. -Skoganvarre; 100 mann.

Banak, hverken antall eller adkomstvei oppgis, ved Lakselv,-Lakselv; tre leirer,-20,-30 og -50 mann, adkomstvei E6, Porsanger,-Brennelv; to leirer, henholdsvis 50 og 250 mann, adkomstvei E 69, nord for Kistrand,-Hamnbukt, antall 90 mann, adkomstvei oppgis ikke, nord for Lakselv,(Oldereidneset),-Igeldas,-Valdak,-Goradak; hver på 80 mann, antall 300-400 mann fra Indre Billefjord ved utvidelse av Rv.50 og -Hatterfjellet, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, vest for Kistrand, øst for Skaidi.

Klubben i Indre Billefjord, antall 1500 mann, adkomstvei E6, nord for Lakselv.

Ytre Billefjord; 1500 mann.

Kistrand kirkested; 50 mann i januar 1942, inntil 200 i oktober.

Raksivarre, Olderfjorddalen; 400-500 mann. -Hatter; 200 mann,-Gordijokk,Skaidi i Repparfjorddal; 150 mann,-Skaidi; 100 mann og -Trangdalselv; 200 mann.

Skaidi-Alta, Myrland, antall 200 mann.

Hammerfest, antall 150 mann, adkomstvei Rv 94.

Alta, Stalag 320, antall ikke oppgitt, flere småleirer, deriblant -Kornes og -Toften i Talvik herred, og-Saga, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, øst for Alta.

Kautokeino, antall 200 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

Talvik kirkested,Altafjord, antall 100 mann, adkomstvei E6, nordvest for Alta,-Kåfjord, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, vest for Alta,-Elvebakken, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, Alta og -Arones, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, Alta.

TROMS.

Tømmernesset, sør for Nordreisa, adkomstvei oppgis ikke, antall 200 mann.

Djupvik, Kåfjord herred; 80 mann.

Årøyholmen og Rottenvik, Lyngen herred, tilsammen 750 mann.

Storfjord herred, -Skibotn, antall oppgis ikke, adkomstvei E6/E8 og -Kvesmenes, tilsammen 500 mann, flere leirer i området og -Lulle, antall oppgis ikke, adkomstvei E8, sør for Skibotn. Høsten 1944 3-4000 mann til bygging av feltbefestninger.

De ovennevnte 3-4000 mann holdt til i: -Helligskogen, -Galkojavre (Galgovavrre), antall oppgis ikke, adkomstvei E8, sørøst for Skibotn, -Bensjord, -Kittdal, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sør for Hatteng, -Signalidal, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sør for Storfjord, -Parasdal, Hatteng, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, østre Storfjord og -Abaja i Lyngen, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, Storfjord.

Tromsø, Isrennan, antall 200 mann, -Sydspissen, Tromsøya, antall 40 mann, -Tromsdalen, antall oppgis ikke, adkomstvei E8, øst for Tromsø og -Skattøra, hverken antall eller adkomstvei oppgis, nord for Tromsø.

Balsfjord herred, Laksvatn, antall 500 mann.

Storsteinnes, antall 400 mann, adkomstvei E6, sør for Balsfjord, Sagelv, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, øst for Storsteinnes, -Hølen, antall 300 mann, -Holmenes og Skjånes, tilsammen 200 mann, -Tennes, antall 250 mann, -Nordkjosbotn og -Øvergård, antall tilsammen fra 30 til 300 mann, adkomstvei E6, sørvest for Storfjord og -Rundhaug, antall 100 mann, adkomstvei Rv 854/Rv 87, Målselvdalen.

Nylund, antall 100 mann.
Takvatn, antall 300 mann.

Skjold, Øverbygd herred, antall 100 til 433 mann, adkomstvei Rv 87, sørvest for Øverbygd, -Tamokdalen, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 87, sørvest for Øverbygd, -Øverbygd, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 87, sørvest for Tamokdalen, -Dividalen, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sørøst for Øverbygd.

Bardufoss, antall 800 mann, adkomstvei E6, Andselv og -Bardu/Setermoen, Bardu herred, antall opptil 1000 mann, adkomstvei E6, Andselv.

Moen, Målselv herred, antall 100 til 300 mann og Målselv, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 854, nord for Andselv og -Setermoen, antall oppgis ikke, adkomstvei E6.

Stordalen, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sør for Bones, sørøst for Fossbakken.

Sørreisa, antall 500 mann og -Nordstraumen, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 86.

Elvenes i Salangen, to leirer, antall 200 mann tilsammen, adkomstvei Rv 851, vest for Setermoen.

Senjehesten, hverken antall eller adkomstvei oppgis, Sydspissen av Senja.

Kannebogmyra, antall ca 500 mann, adkomstvei Rv 83, sør for Harstad og -Trondenes, ca 500 mann, adkomstvei oppgis ikke, nord for Harstad.

Bogen i Kvæfjorden, hverken antall eller adkomstvei oppgis, vest for Gullesfjorden.

Hagenes, antall 15 mann.
Skrolsvik, antall 180 mann.

NORDLAND.

Andenes, antall 30-50 mann, adkomstvei oppgis ikke, nordspissen av Andøya.

Lofoten; Skrova, antall 200 mann, adkomstvei oppgis ikke, sørøst for Svolvær og Svolvær, antall 10 mann, adkomstvei E10, -Stamsund, antall 60 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, -Buksnes, antall 140 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, -Borge, antall 140 mann, adkomstvei E10, Vestvågøy, Lofoten, -Skjellfjord, antall 500 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, -Leknes, antall oppgis ikke, adkomstvei E10, Vestvågøy, Lofoten, -Ballstad, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 818, Vestvågøy, Lofoten og -Kalvik, antall 339 mann, adkomstvei, E6, sørøst for Bognes.

Elvegårdsmoen, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, (Bjerkvik), nordøst for Narvik.

Ofoten; -Lenvik i Ofoten, antall oppgis ikke, adkomstvei E10, vest for Bjerkvik, Bjerkvik i Ofoten, to leirer, antall 400 mann, adkomstvei oppgis ikke, -Bjørnefjell i Ofoten, antall 200 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, Bogen i Ofoten, antall 300-500 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

Storvollen, antall 422, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Bjarkåsen, antall 918, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

Narvik; Bjørnfjell, antall oppgis ikke, adkomstvei E10, øst for Narvik, -Furumoen i Narvik, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, -Taraldsvik, hverken antall eller adkomstvei oppgis, -Beisfjord, to leirer, antall mellom 600-1000 mann, adkomstvei oppgis ikke, sørøst for Narvik, -Kirkegården i Narvik, antall 500-1200 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, -Sykehuset i Narvik, antall 120 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, -Framnesodden, Narvik, antall 80-100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, -Dronningsgate, Narvik, antall 65 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten og -Kongensgate, Narvik, antall 40 mann, adkomstvei oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

Nes (Ness) i Ofoten, antall 130-140 mann, adkomstvei E10, sørvest for Lødingen.

Bø, Engøløy i Steigen, antall 500 mann, adkomstvei Rv 835.

Vassmo, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Tømmerneset.

Mørsvikbotn, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Kråkmoen.

Kobbvatnet, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sørøst for Mørsvikbotn.

Bonnåsjøen, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sørvest for Elvkroken.

Kvarv, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Elvkroken.

Helland, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, nord for Fauske.

Fauske, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, arbeid med Nordlandsbanen

Bodø, flere leirer, følgende steder; Tegilverket, antall 200-400 mann, -Sykehuset, antall 175-260 mann, -Flyplassen, antall 250 mann, adkomstvei Rv 80, vest for Fauske, -Bodin, (Bodø), antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 80 og -Seines på Straumøy, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sør for Bodø.

Leirer for arbeid med strekningen Mo-Fauske på Nordlandsbanen, (merket med tallet 1; for strekningen Fauske-Korsnes 2)

1 Setså, antall 500 mann, adkomstvei E6, nord for Rognan, -Saltnes, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Setså, arbeid med Nordlandsbanen.

1 Stamnes, antall 500 mann, adkomstvei Rv 17, Sandnessjøen, arbeid med Nordlandsbanen.

1 Botn, antall 400 mann, adkomstvei E6, øst for Rognan, arbeid med Nordlandsbanen.

1 Sundby, antall 500 mann, adkomstvei E6, sør for Rognan, arbeid med Nordlandsbanen.

1 Brenne, antall 100 mann, adkomstvei E6, sør for Sundby, arbeid med Nordlandsbanen.

1 Potthus, antall 800 mann, adkomstvei E6, sør for Brenne, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Russånes, antall 300 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Langånes, antall 400 mann, adkomstvei E6, sør for Potthus, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Bergholnes, antall 700 mann, adkomstvei E6, nord for Lønsdal, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Bolna, antall 450 mann, adkomstvei E6, Polarsirkelen, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Skonseng, antall 250 mann, adkomstvei E6, nord for Mo i Rana, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Krokstand (Brennhei), antall 100 mann, adkomstvei E6, sør for Bolna, arbeid med Nordlandsbanen. -Nabbvollen, antall 420 mann, adkomstvei E6, vest for Krokstrand, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Nevernes, antall 200 mann, adkomstvei E6, sørvest for Bjøllånes, arbeid med Nordlandsbanen.
1Kjemåga, antall 800 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Lønsdal, antall 400 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Krokelta, antall 800 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Bjørnelva, antall 500 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Randalsvollen, antall 480 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Hjartåsen, antall 930 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Storvoll, antall 420 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Messingslett, antall 800 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Eiterå, antall 500 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
1 Dunderland, antall 477-700, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.

Nordarnøy, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 838, nord for Gildeskål.
Rognan, antall 100 mann, adkomstvei E6, Saltdal.
Støtt i Meløy, antall 30 mann, adkomstvei Rv 17, nordvest for Glomfjord.
Storjord, antall, oppgis ikke, adkomstvei, E6/Rv 77.
Hestbrinken, antall oppgis ikke, adkomstvei, E6/Rv 77.
Saltfjellet, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, Polarsirkelen.

Bjøllånes, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, vest for Nabbvollen.

Mo i Rana, antall oppgis ikke, adkomstvei E6.
Selnes i Lurøy, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 17.
Korgen, antall 50 mann, adkomstvei E6, sør for Mo i Rana, skogsarbeid.
Drevjamoen, antall 300 mann, adkomstvei E6, nord for Mosjøen, skogsarbeid.
Mosjøen, antall 70-80 mann, adkomstvei E6.
Sørvollen, antall oppgis ikke, adkomstvei E6/Rv 73, Hattfjelldal.
Brønnøysund, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 17/Rv 76.
Ankenes, antall 100 mann, sykeleir, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Neverdal, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Rendalsvik, antall 30-40 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Hemnesberget, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Bjerka, antall 80 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

Giskhaugen, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Hattfjelldal, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Mosjøen-Grong, flere leirer, 1945, ca 1000 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Saltstraumen, antall 70-140 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Arnøy, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

Leirer for arbeid på strekningen Fauske-Korsnes på Nordlandsbanen. (merket med 2)

2 Drag, antall 331 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Sagpollen, antall 500 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Lillevatn, antall 54 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Tømmerneset, antall 864 mann, adkomstvei E6, sør for Bognes.
2 Strinda, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Vassmo.
2 Falkelv, (Hofmannselv), antall 500 mann, adkomstvei E6, sør for Strinda.
2 Kråkmoen, antall 285 mann, adkomstvei E6, sør for falkelv.
2 Mørsry, antall 287 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Basis, antall 310, to leirer, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Gjerelvmoen, antall 355 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Kroken (Elvkroken), Engan, antall 618 mann, adkomstvei E6, Leirfjorden.
2 Kobbelveid, spørsmål om eksistens, antall oppgis ikke, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Sørfjordmoen, antall 350 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Kalvik, antall 339 mann, adkomstvei E6, sørøst for Bognes, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Lappstorvik, antall 750 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Aspfjord, antall 550 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Gyltvik, antall 540 mann, adkomstvei E6, øst for Kvarv, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Torkilseng, antall 559 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Megården, antall 629 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Buvik, antall 506 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Straumen, antall 450 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.
2 Peterslager, antall 584 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten, arbeid med Nordlandsbanen.

NORD-TRØNDELAG.

Smalåsen, tre leirer antall oppgis ikke, adkomstvei E6, nord for Namsskogan, -Mellingsmoen, antall oppgis ikke, sør for Smalåsen, adkomstvei E6, -Brekkvasselv, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sør for Namsskogan; disse leirene hadde tilsammen ca 100 mann.

Rørvik, Fosenhalvøya, antall 150 mann, adkomstvei Rv 770.

Innvorda i Flatanger, hverken antall eller adkomstvei oppgis, nordvest for Namsos.

Lauvøy i Flatanger, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 766.
Merranaset i Vemundsvik, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 769, nord for Namsos.
Ramsvika i Vemundsvik, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 769, nord for Namsos.
Nord-Statland, hverken antall eller adkomstvei oppgis, sørøst for Innvorda.
Ranemsletta, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 17, øst for Namsos.
Hoddøya i Otterøy, antall 250 mann, vest for Namsos, seinere til Ørlandet, Fosenhalvøya.
Namsos, antall 17 mann, adkomstvei Rv 17.
Grong, antall oppgis ikke, adkomstvei E6.
Klinga, antall 11 mann, adkomstvei Rv 17, sørvest for Namsos.
Bangsund, antall 30 mann, adkomstvei Rv 17, sørvest for Klinga.
Verdalsøra, antall 328 mann, adkomstvei E6.
Falstad i Ekne, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, vest for Skogn.
Skatval, antall ca 200 mann, adkomstvei E6, nord for Stjørdal.
Værnes; to leirer, «Trondheimsleiren», antall 150 mann og «Sandfærhus», antall 200 mann, adkomstvei E6, Stjørdal.
Flornes, antall oppgis ikke, adkomstvei E14, øst for Stjørdal.
Gudå, antall 40 mann, adkomstvei E14, øst for Flornes.
Overhalla i Namdalen, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Skagemo, antall 65 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Utvorda, antall 50-60 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Malvik, antall 100 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Strinda (Strindheim), antall 700 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Lade, antall 1500 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Nord for Lade, antall 150-250 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Orkanger, antall 200 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Øysand, antall 1500-1800 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Trolla, antall 150-200 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Molde?, fire leirer; antall tilsammen 80 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Gossen, antall 1500 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Øverås, antall 22 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Uthaug, antall 250 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Hovde, antall 250 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Storfosna Fosenhalvøya, antall 600 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Agdenes, flere leirer; Agdenes, antall 50 mann, -Brettingen, antall 150 mann, -Sørvik, antall 100 mann, disse står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

SØR-TRØNDELAG.

Trondheim, antall oppgis ikke, adkomstvei E6.
Midtsanden Malvik, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, øst for Trondheim.
Leinstrand, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Trondheim.
Øysanden, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 65, vest for Leinstrand.
Orkanger, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 65, vest for Øysanden.
Kyrksæterøra, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 680, vest for Orkanger.
Vinje, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 680/Rv 71, sør for Kyrksæterøra.
Hemnskjel, antall 25-60 mann, adkomstvei Rv 714, nord for Kyrksæterøra.
Titran, hverken antall eller adkomstvei oppgis, Frøya.
Ørlandet, Bjugn på Fosenhalvøya, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 710, nordvest for Trondheim.
Tarva, antall 400 mann, adkomstvei oppgis ikke, nordvest på Ørlandet, Bjugn på Fosenhalvøya.
Støren, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Trondheim.
Oppdal, antall oppgis ikke, adkomstvei E6, sør for Støren.

MØRE OG ROMSDAL.

Kristiansund, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 1.
Bud ved Molde, antall 22 mann, adkomstvei Rv 664, sørvest for Kristiansund.
Farstad, antall 10-20 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Aukra, flere leirer, hovedleir -Riksfjord, mindre leirer på -Småge og på -Otterhalsen, antall 200-400 mann, adkomstvei Rv 662, nordvest for Molde.
Sunndalsøra, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 70.
Åndalsnes, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 9, sørøst for Molde.
Bjørnøya ved Ålesund, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 659, nord for Ålesund.
Ålesund, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 9.
Hakallestrand, Vanylven, antall oppgis ikke, adkomstvei Rv 61, sørvest for Ålesund.
Sunndal ved Hov, antall 300-400 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Tingvoll, antall ca 80 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Molde, flere leirer; -Høsehuset, antall 80-130 mann, Cecilienfryd, antall 15 mann,-
Fjærljordet, antall 15 mann,-Marinekommando Molde, antall 4 mann,-«Stützpunkt»
Julsundet, antall 10-15 mann, disse leirene står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Øverås i Vestnes, antall ca. 20 mann, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.
Vigra, antall oppgis ikke, leiren står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten.

SOGN OG FJORDANE.

Ervik i Selje, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 620, Matrefjorden.
Florø, antall ca. 100 mann, adkomstvei Rv 5, ved veien til Havrenes nevnes første gang juni 1943.
Årdalstangen, antall 1000-2000 mann, adkomstvei Rv 53, Sognefjorden, nevnes første gang januar 1945.

HORDALAND.

Matre, (Masfjorden), antall ca. 100 mann, adkomstvei Rv 14, Matrefjorden.
Tvildemoen, antall 100 mann, adkomstvei E68, Voss, nevnes første gang juni 1944.
Skurtveit i Herdla, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 562, nordvest for Bergen, nevnes første gang oktober 1944.
Haukåsmyren i Åsane, Bergen, to leirer; antall tilsammen ca. 300 mann fordelt på Nyborg og Haukåsmyren, nevnes første juni 1944, adkomstvei til Haukåsmyren: Rv 14, nordøst for Bergen, adkomstvei til Nyborg: Rv 564, nordøst for Bergen.
Fløyen, antall 150 mann, adkomstvei E68, Bergen, nevnes første gang mai 1944.
Nygårdsmøyen i Laksevåg, Bergen, antall 1000-2000 mann, adkomstvei Rv 555, Bergen, nevnes første gang desember 1944.
Bildøy i Fjell, antall ca. 200 mann, adkomstvei Rv 555, sørvest for Bergen, nevnes første gang juli 1944.
Osøyro, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 14, sørøst for Bergen.
Eittheimsneset Odda, antall ca 50 mann, adkomstvei Rv 550, nevnes første gang oktober 1944.
Reksteren, Tysnesøy, antall ca. 50 mann, adkomstvei ikke oppgitt, sør for Osøyro, nevnes første gang oktober 1944.

ROGALAND.

Sauda, antall ikke oppgitt, men antageligvis stort, pr. januar 1945 bare 100 mann, adkomstvei Rv 520, nordøst for Haugesund.
Stavanger, antall ca. 200 fanger, adkomstvei E18, arbeidet ved Rosenberg Mekaniske Verksted, nevnes første gang oktober 1944.
Sola flyplass, antall ca 200 mann, bygget Forus og Sola flyplasser,, adkomstvei Rv 509, nevnes første gang januar 1945, sør for Stavanger.

Soma, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 510, sørøst for Sola.
Sandnes, antall ikke oppgitt, adkomstvei E18, sørøst for Soma.
Egersund, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 42, sørøst for Sandnes.

VEST AGDER.

Knaben gruver, antall ca. 300 mann, adkomstvei Rv 465, øst for Tonstad i Sirdal, nevnes første gang juni 1944.
Netlandsnes, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 465, sør for Knaben gruver.
Lista, flere leirer; antall tilsammen ca. 700 mann, -Ore: ca. 300 mann, -Østhassel: ca. 100-150 mann, -Sunde ved Farsund: ca. 150-200 mann, adkomstvei Rv 43, vest for Farsund.
Spangereid, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 460, nord for Lindesnes.
Gimlemoen, Kristiansand, antall ca. 100-200 mann, adkomstvei E18, nevnes første gang januar 1945.
Kjevik, Kristiansand, antall ca. 500 mann i november 1943, antall synkende eterhvert, bygging av Kjevik flyplass, adkomstvei Rv 41, nordøst for Kristiansand.

AUST-AGDER.

Byglandsfjord, Setesdal, antall ikke oppgitt, men et lite antall, adkomstvei Rv 39, nord for Kristiansand.
Evjemoen, Setesdal, antall ca. 100-200 mann, adkomstvei Rv 39, sør for Byglandsfjord, nevnes første gang januar 1944.
Moisund, Setesdal, antall ikke oppgitt, men lite, adkomstvei Rv 39, sør for Evjemoen.
Tromøy, Arendal, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 409, øst for Arendal.

TELEMARK.

Fyresdal, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 355, Fyresvatn.
Treungen, Nissedal, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 41, sørøst for Fyresdal.
Drangedal, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 38, øst for Treungen.
Prestmoen, Eidanger, antall ikke oppgitt, adkomstvei E18, øst for Drangedal.

VESTFOLD.

Larvik, Hovlandbanen, på veien til Glippe, antall ikke oppgitt, adkomstvei E18, lagerarbeid for Kriegsmarine, nevnes første gang august 1944.
Stavern, «Auffanglager»-transittleir, kortvarig opphold, adkomstvei Rv 301, sør for Larvik.
Vardås, Nøtterøy, antall ca. 600 mann, adkomstvei Rv 308.
Mågerø, Nøtterøy, antall 116 ved Frigjøringen, adkomstvei Rv 308, står ikke på lista fra Krigsgravtjenesten. Nevnes av Per Egil Hegge i Nicholas Bethells «Den siste hemmelighet».
Nesbrygga, Nøtterøy, antall ukjent, belegg for dette ved muntlig vitnesbyrd.
Bolærne, Tønsbergs skjærgård, Færder, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 311, sørøst for Tønsberg.
Horten, Karljohansvern, antall ca. 120 mann, adkomstvei Rv 310, nevnes første gang august 1944.
Botne ved Holmestrand, antall ikke oppgitt, adkomstvei E18, vest for holmestrand.
Guriløkka, Sande, antall ikke oppgitt, adkomstvei E18, mellom Holmestrand og Drammen.
Sandefjord, Jernbanealleén, antall ca. mann, arbeid ved Bugården, Yxenøy og Folehavna.

BUSKERUD.

Gol (Glitremon), antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 7, Gol i Hallingdal, nevnes første gang 1945.
Eggemoen, Hønefoss, ved Vågård, Ringsaker, antall ca. 500 mann, arbeid på flyplassen, adkomstvei Rv 241, nordøst for Hønefoss, Ringsaker.

Bangløkka, Drammen, antall ca. 200 mann, adkomstvei E18, nevnes første gang juni 1944.
Spikkestad, Hurumlandet, antall ikke oppgitt, adkomstvei E18/Rv282, øst for Drammen.
Haug i Norderhov, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 241, nord for Klekken.

OPPLAND.

Dombås, veien til Åndalsnes, antall ca. 200 mann, adkomstvei E6/Rv 9, nevnes første gang høsten 1944.
Nord-Sel, Gudbrandsdalen, antall ikke oppgitt, adkomstvei E6, nord for Otta.
Hovemoen, Lillehammer, antall ca. 100 mann, adkomstvei E6, nord for Lillehammer.
Jørstadmoen, Lillehammer, stalag 303, beregnet på 30000 mann, skiftende antall, adkomstvei E6/Rv 253, nordvest for Lillehammer.
Lysegårdsjordet, Lillehammer (Fåborg), antall ca. 600 mann, adkomstvei E6, Lillehammer.
Bagn i Valdres, antall ikke oppgitt, adkomstvei E16, Valdres (Nord Aurdal?).
Dokka, Vinjarmoen, antall ca. 100 mann, adkomstvei Rv 35, nevnes første gang mars 1945.
Gjøvik, Toten, Nordre/Søndre Land, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 4.

HEDMARK.

Løset, antall 200 mann, adkomstvei E4, nord for Rena (Storsjøen) Østerdalen.
Hamar, antall ca. 100 mann pr februar 1945, adkomstvei E6.
Haslemoen, antall 700 mann til februar 1945, etter dette ca. 400, arbeid med flyplassen, adkomstvei Rv 20, nordvest for Flisa.
Åsnes, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 20, sørøst for Haslemoen.

AKERSHUS.

Trandum, (Gardermoen), Ullensaker, antall ca. 500 mann, arbeid med flyplassen på Gardermoen, adkomstvei E6, nord for Jessheim.

OSLO.

Flere leirer, deriblant følgende:
Holmen, Vestre Aker, antall ca. 100 mann.
Etterstad, antall ca. 380 mann.

ØSTFOLD.

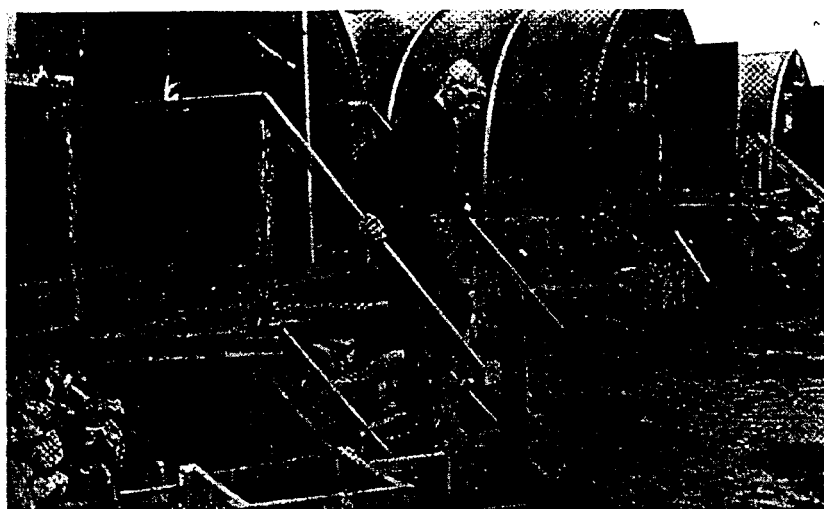
Mysen, Eidsberg, antall ikke oppgitt, adkomstvei E6.
Sarpsborg (Varteig?), antall ikke oppgitt, adkomstvei E6.
Rauer i Onsøy, Fredrikstad, antall ikke oppgitt, adkomstvei Rv 117, nordvest for Fredrikstad.
Momarken, Moss, antall ikke oppgitt, adkomstvei E6.
Rygge, Moss, antall ikke oppgitt, adkomstvei E6.
Havnås, hverken antall eller adkomstvei oppgitt.
Rauøy (Fredrikstad), antall fra 20-381 ved Frigjøringen.

TYSKE LEIRER MED JUGOSLAVISKE FANGER 1942-1945, ALFABETISK OVERSIKT (FRA KRIGSGRAVTJENESTEN).

Austråt, Bjugn, Ørlandet, Fosenhalvøya, Sør-Trøndelag
Bergen, Hordaland
Beisfjord, Nordland
Bjellånes, Nordland

Bjørnfjell (Jernvatnet), Nordland
Botn, Nordland
Falstad, Nord-Trøndelag
Hammerfest, Finnmark
Hasselvika, Sør-Trøndelag
Hovde, Sør-Trøndelag
Karasjok, Finnmark
Knutlia, Osen i Vefsn, Nordland
Korgen, Nordland
Krokstrand, Nordland
Lakselv, Finnmark
Lillehammer, Oppland
Lund, Nordland
Mo i rana, Nordland
Narvik, Nordland
Nesna, Nordland
Oslo
Potthus, Nordland
Rotvoll, Sør-Trøndelag
Saltfjellet, Nordland
Sandnessjøen, Nordland
Stjørna (Hegvik), Sør-Trøndelag
Steinvikholmen, Nord-Trøndelag
Trolla, Sør-Trøndelag
Tromsø, Troms
Ulven, Bergen, Hordaland
Ylvingen, Nordland
Øysand, Sør-Trøndelag

Det er nesten utrolig at folk overlevde tre vintre i disse skurene. Foto: Leiv Kreyberg.

STALAGS UNDERLEIRER (FRA HOVEDOPPGAVEN I HISTORIE).

STALAG 303, LILLEHAMMER.

1 Åseberg, 2 Ås, 3 Arendal, Tromøy, Arendal, Aust-Agder, 4 Bakke, Kupperud, ukjent sted.
5 Bergen, Hordaland, 6 Bergen (Gravdal), 7 Bredtvedt, 8 Dalane, 9 Dokka, Oppland, 10
Drammen, Buskerud, 11 Evjemoen, Setesdal, Vest-Agder, 12 Fiskevatn, 13 Flekkefjord, Vest-
Agder, 14 Førde, 15 Fyresdal, Telemark 16 Fjell Hamar, Hedmark? 17 Gimlemoen,
Kristiansand, Vest-Agder, 18 Gol, Hallingdal, Buskerud, 19 Greåker, Østfold, 20 Greipstad,
21 Haugesund, Ryfylke, Rogaland, 22 Haugsjø, 23 Heistadmoen, Kongsberg, Buskerud 24
Hedlevik, 25 Hønefoss, Ringsaker, Oppland, 26 Horten, Vestfold, 27 Hops 28 Hovemoen,
Lillehammer, Oppland, 29 Jessheim, Gardermoen, Ullensaker, Akershus, 30 Justoen, 31
Kongsberg, Buskerud, 32 Kupperud, 33 Kristiansand, Vest-Agder, 34 Kjevik, Kristiansand,
Vest-Agder, 35 Landehovden, 36 Larvik, Hovlandbanen, Vestfold, 37 Lista, Vest-Agder, 38
Løset, 39 Lyngdal, Vest-Agder, 40 Malletuen, 41 Moi, Sirdal, Vest-Agder, 42 Moisund,
Setesdal, Vest-Agder, 43 Nes i Hallingdal, Buskerud, 44 Oslo, 45 Ringebu, Gudbrandsdalen,
Oppland, 46 Sandsuldal, 47 Ski, Akershus, 48 Skien, Grenland, Telemark, 49 Sola, Jæren,
Ryfylke, Rogaland 50 Snartemo, 51 Stavanger, Ryfylke, Rogaland, 52 Staven, Larvik, Vestfold,
53 Tønsberg, Vestfold, 54 Trandum, Gardermoen, Ullensaker, Akershus, 55 Ulriken, Bergen
Hordaland, 56 Voss, Hordaland 57 Jørstadmoen, Lillehammer, Oppland.

STALAG 380 OPPDAL, SØR-TRØNDELAG.

1 Oppdal/Drevja, 2 Åndalsnes, Møre og romsdal, 3 Dombås, Dovre, Oppland, 4 Aukra-
Gossen, 5 Bjørnø, 6 Bud, 7 Holland, 8 Kobbevik, 9 Kvitnæs, 10 Øveråssjøen, 11 Sundalsøra,
Møre og Romsdal, 12 Tingvoll, Møre og Romsdal, 13 Hessen, 14 Jul, 15 Kristiansund, Møre og
Romsdal, 16 Ramsvik, 17 Grong, Snåsa, Nord-Trøndelag, 18 Ranheim, 19 Stadland-nord, 20

Hemnskjel-nord,Nordland, 21 Trondheim,-Nidarvoll,-Persaune,-Marienborg, 22 Møre ,Steinkjer, Nord-Trøndelag, 23 Namsos, Nord-Trøndelag, 24 Reitstad, 25 Malvik,Nordland, 26 Elsterberg, Ørlandet, Bjugn, Fosenhalvøya, 27 Hemne,Nordland, 28 Mirvan, 29 Rinnan, 30 Mosjøen,Nordland, 31 Korgen, Nordland, 32 Fauske-Finneid, Nordland, 33 Mo i Rana, Nordland, 34 Laukvik, 35 Eidet, 36 Straumøy, 37 Røsvik/Sørfold,Troms, 38 Støtt, 39 Grønsviken, 40 Sjona, 41 Furineset, 42 Nesna, Nordland, 43 Dønna, Nordland, 44 Fagerviken, 45 Lund, Nordland, 46 Ulvingen, 47 Brønnøysund,Nordland, 48 Bodø, Nordland, 49 Langånes, 50 Værnes,Stjørdal,Sør-Trøndelag, 51 Bodin, Nordland, 52 Gossen 53 Lade, Nordland, 54 Øysand, 55 Trondheim, -Steinvik, -Længen, 56 Sandnessjøen, Nordland, 57 Molde, Møre i Romsdal.

STALAG 330-BEISFJORD/NARVIK, NORDLAND.

1 Drag, 2 Vatsmo, 3 Sagpollen, 4 Holmannselva, 5 Sagelva, 6 Saltvik 7 Korsnes, 8 Tysnes, Ryfylke, Rogaland, 9 Ankenes, 10 Narvik, 11 Framnes, 12 Sætermoen,Troms, 13 Elvenes/Brandvoll 14 Dragvik, 15 Ramnes, Vestfold? 16 Elvenes, 17 Øyjord, 18 Bogen, 19 Ramsund, Troms, 20 Leiervik, 21 Innset, Nord-Trøndelag, 22 Nyland, 23 Fosshaug, 24 Østerdalen, 25 Moen, 26 Elvenes/Salangenfjorden, 27 Elvegårdsmoen, 28 Hartvigsjø, 29 Melbo/Haug, 30 Harstad,Troms 31 Svolvær,Lofoten,Nordland, 32 Åndsnes, 33 Kilhus/Harstad, Troms, 34 Storsteinnes, 35 Lyngseidet,troms, 36 Skjerbøy, 37 Årøyholmen, 38 Målselv, 39 Skjelfjord, 40 Solli, 41 Tønsvik/Grøtsund, 42 Vaagenes/Grøtsund, 43 Karlsøy/Vandsund, Troms, 44 Tømmerelv, 45 Finnfjordbotten, 46 Russelå, 47 Brennholmen, 48 Tromsø,Troms, 49 Berg, 50 Finnsnes,Troms, 51 Rewa, 52 Velta, 53 Stakkvik, 54 Tromsdalen, 55 Sørreisa,Troms, 56 Henrikvik, 57 Rødberg/Hamn, 58 Hakøy, 59 Nordeidet, 60 Bardufoss, 61 Tromsø/Sydspissen, 62 Hølen, 63 Djupvik, 64 Nordreisa,Troms, 65 Målsnes, 66 Bardu, 67 Varden, 68 Bredvik, 69 Veilund, 70 Skjold,Troms, 71 Skibotn,Troms, 72Lalle, 73 Kvesmenes, 74 Øvergård, 75 Storsteinnes, 76 Holmbukt, 77 Tennes, 78 Karsøy, (Karlsøy,Troms?).

BYGG- OG ARBEIDSBATALJONER, FOR NR.180.

1 Strinda, 2 Nypen, 3 Eberg, 4 Rørvik, Fosenhalvøya, Sør-Trøndelag, 5 Rotvoll, 6 Lurudel, 7 Ørlandet, Bjugn, Fosnehalvøya, Sør-Trøndelag, 8 Øysand, 9 Hovde.

FOR NR. 182.

1 Rognan, 2 Bodø, Nordland, 3 Buvik, 4 Åndalsnes, Møre og Romsdal, 5 Gossen, 6 Årsund, 7 Sundalsøra, 8 Trondheim.

FOR NR 183.

1 Randalsvollen, 2 Bolna, 3 Dunderland, 4 Eiteråsen, 5 Hjartåsen 6 Storvollen.

FOR NR 184.

1 Botn, 2, Mørsry, 3 Tømmerneset, 4 Drag, 5 Kråkmoen, 6 Hofmanselva.

FOR NR 185.

1 Straumen, 2 Fauske, 3 Bodø, 4 Brumneset, 5 Trofors, 6 Stamnes.

FOR NR 186.

1 Engeløy, 2 Narvik, 3 Bjerkvik, 4 Bogen, 5 Veines, 6 Veilund 7 Tarstad, 8 Beisfjord, 9 Skogvann, 10 Bjørnfjell.

FOR NR. 187.

1 Andfjell, 2 Nabbvollen, 3 Stodo, 4 Sandnessjøen, 5 Mo i Rana, 6 Skonseng, Nordland.

FOR NR 188.

1 Sola, Ryfylke, Rogaland, 2 Rosenberg, Stavanger, 2 Møvig, 3 Ulven, Bergen, Hordaland, 4 Bømoen, 5 Fjell/Bergen, 6 Skarvøy 7 Revellhallen, 8 Bratholmen, 9 Laksevåg, Bergen 10 Nero 11 Rauøy 12 Bolærne, Tønsberg, Vestfold, 13 Hurum, Buskerud 14 Andebu, Vestfold, 15 Sande, Vestfold, 16 Valebø, Grenland, Skien, Telemark, 17 Elgsæ/Notodden, Telemark, 18 dal, 19 Eidsvoll, Hedmark, 20 Vallaug, 21 Marka/Lista, Vest-Agder.

FOR NR 190.

1 Langenes, 2 sundby, 3 Russenæs 4 Botthus, 5 Brenne, 6 Bergholnes.

FOR NR 202.

1 Bjørnelva, 2 Krokelv, 3 Lønsdal.

FOR NR 203.

1 Hagerden, 2 Kalvik, 3 Torkeleng 4 Gyltvik og 5 Aspfjord.

FOR NR 204.

1 Kvesmenes 2 Spittal, 3 Gastein og 4 Skibotn, Troms.

FOR NR 205.

1 Hattfjelldal, 2 Gjervelmoen, 3 Basistunnel, 4 Kroken, 5 Sørfjordmoen og 6 Lappstorvik.

FOR NR. 206.

1 Mosjøen 2 Øysand 3 Orkanger, 4 Myrven, 5 Nypen 6 Hofstad, 7 Verdal 8 Skogmo og 9 Værnes, Stjørdal, Nord-Trøndelag.

FOR ØVRIGE OT-LEIRER.

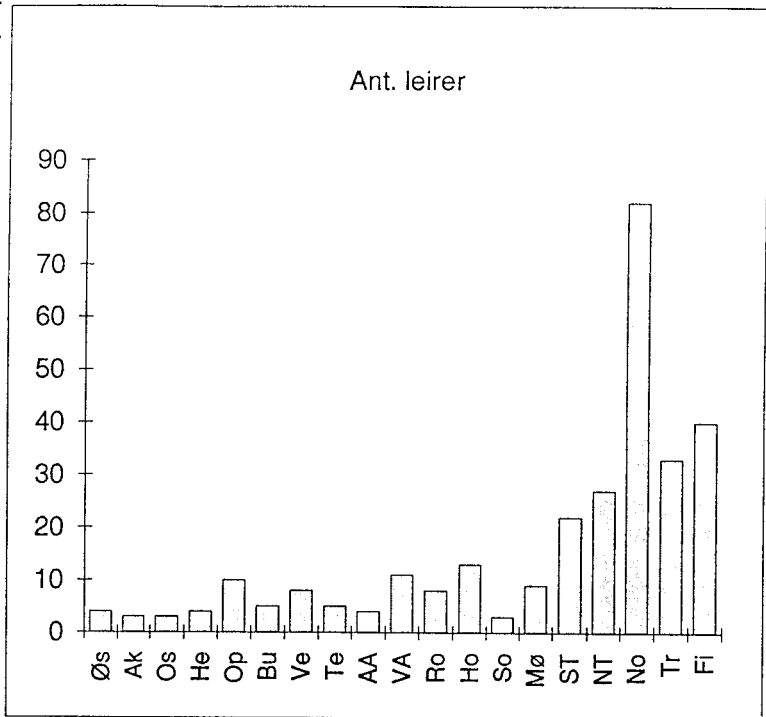
1 Bogen, 2 Ramsund, Troms, 3 Bergen, 4 Lyngseidet, Troms, og 5 Djupvik.

Nacsshubbattailon nr. 464: Trondheim-Nidarvoll.

Bau-Pionier-Battailon; nr.2 : Setså, Bodø, Nordland, nr.28 : Saltnes, Bodø, og nr. 41: Rotelva og Kjemåga.

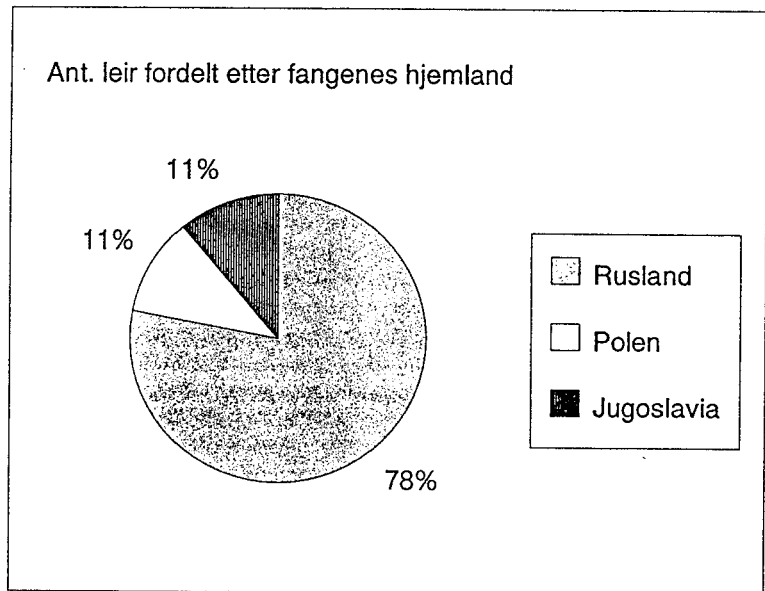
Leirer med rusiske, polske og jugoslaviske fanger 1940-45

Fylke	Fork.	Ant. leirer	Prosent
Østfold	Øs	4	1,4
Akershus	Ak	3	1,0
Oslo	Os	3	1,0
Hedmark	He	4	1,4
Oppland	Op	10	3,4
Buskerud	Bu	5	1,7
Vestfold	Ve	8	2,7
Telemark	Te	5	1,7
Aust-Agder	AA	4	1,4
Vest-Agder	VA	11	3,7
Rogaland	Ro	8	2,7
Hordaland	Ho	13	4,4
Sogn og Fjordane	So	3	1,0
Møre og Romsdal	Mø	9	3,1
Sør-Trøndelag	ST	22	7,5
Nord-Trøndelag	NT	27	9,2
Nordland	No	82	27,9
Troms	Tr	33	11,2
Finmark	Fi	40	13,6
Sum		294	100,0

Fordeling av leir etter fangenes hjemland

Land	Ant. leir
Rusland	230
Polen	32
Jugoslavia	32
Sum	294

For mange fanger betydde frigjøringen at de skulle få lov til å vende tilbake til livet. Men mange russerfanger skulle møte en lignende skjebne etter krigen som den de hadde fristet i tyske leire.

Denne russerfangeren var det, utrolig nok, liv i da han ble funnet i dødsleiren i Kittdal i Storfjord (Troms).

KILDER/LITTERATURLISTE.

-L iste over tyske leirer, med sovjetiske, polske og jugoslaviske (serbiske) krigsfanger fra Krigsgravtjenesten ved Det Kongelige Kirke-, Utdannings- og Forskningsdepartementet. En stor takk rettes i denne forbindelse til Oberstløytnant Eiliv Thorheim for hjelpeligheten,

-Birgit Koch's hovedoppgave i historie ved Universitetet i Oslo, under tittelen «De sovjetiske, polske og jugoslaviske krigsfanger i tysk fangenskap i Norge 1941-1945».

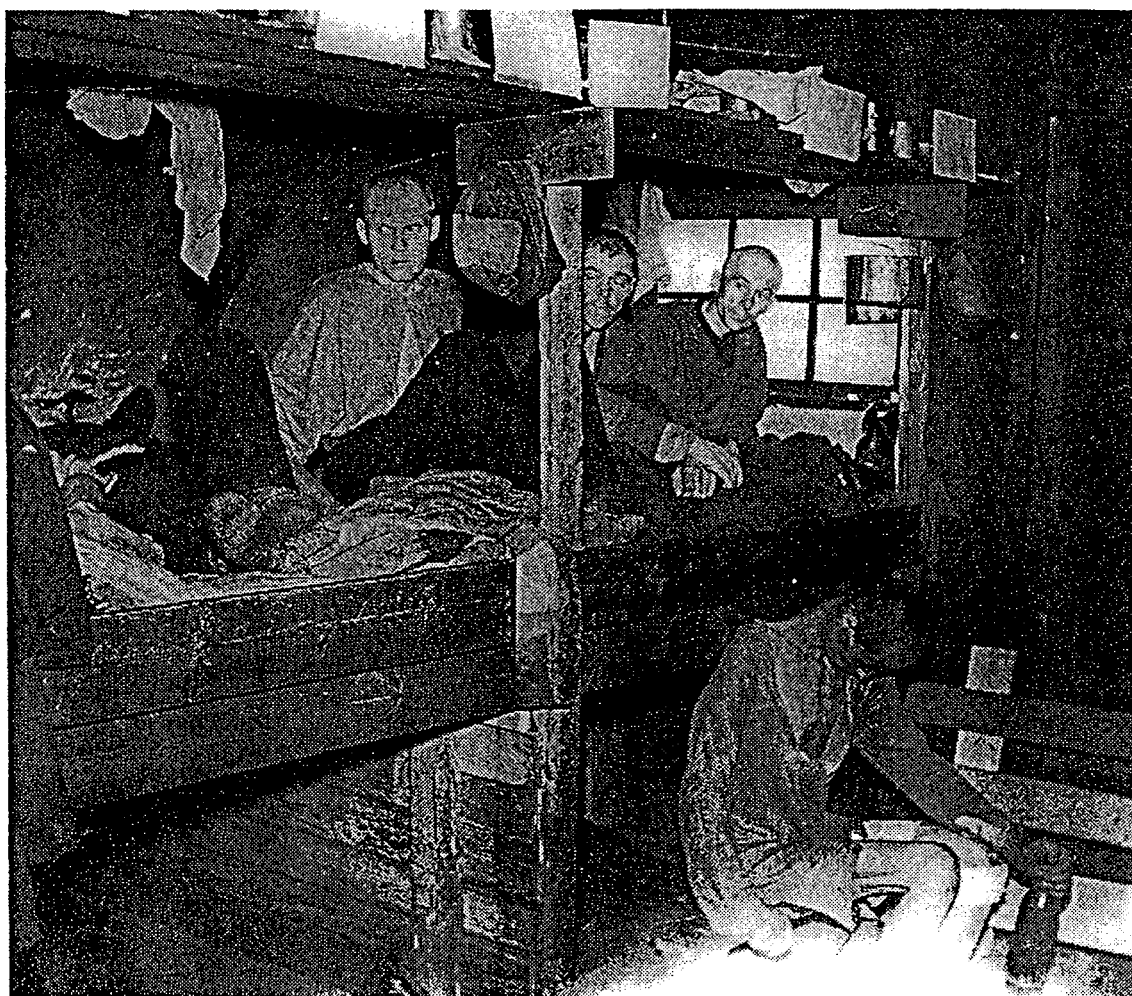
-Egil Ulateig's «Hjem til Stalin-Skjebnen til 83000 russiske krigsfanger i Norge 1945», Cappelen 1985.

-Nicholas Bethell «Den siste hemmelighet-Tvangshjemsendelsen til Sovjetunionen 1944-1947», H. Aschehougs Forlag, 1975, med forord til den norske utgaven av Tim Greve, og med tilleggskapittel av Per Egil Hegge om utleveringen fra Norge.

BILLEDmateriale:

- «Vestfold i krig og okkupasjon». og

-Cappelens «Århundredets Krønike».

Krigsfangene i Nord-Norge som nå er frigitt, levde under umenneskelige forhold. Bildet viser russiske krigsfanger i en brakke.

*Odd Christiansen leder en gruppe frigitte russiske krigsfanger på Storgaten i Larvik.
Foto: Per Nyhus fotosamling, ØstlandsPosten.*

*Russere utenfor Grand Hotell i Larvik, mai 1945.
Foto: Thor Amundsen, fotosamling, Larvik.*

▲ En enkel dans om frihet

De russiske soldatene har befridd sine mange landsmenn fra tyske fangeleirer. Forholdene har vært helt ubeskrivelige – de fleste har bodd i jordgammer og skur uten guly, og har vært behandlet som dyr, nesten uten mat. Og selv om mange av dem som har overlevd er svært forkomne når de blir funnet, kommer de seg snart. Her danser en av fangene en lystig frihetsdans mens medfanger og soldater spiller og synger med.

